

Samarqand viloyati maishiy xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi quyidagi yillarda turizm va tadbirkorlik sohasining o'sishi va uning iqtisodiy potensialini oshirishi mumkin. Bu viloyat o'zining madaniy va tarixiy bozorini rivojlantirish uchun juda qiziqarli imkoniyatlarga egaligini ochib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarda mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi 28.01.2022 yildagi PF-60-son Farmoni
2. Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasi va aholi bandligi. Monografiya / G'.S.Mustafoev – Samarqand.: SamISI, 2022. – 190 bet.
3. T-75 Transport servisi. Darslik –T.: “ Fan va texnologiya “ 2015, 264 bet
4. Glazev S.Yu. Teoriya dolgosrochnogo texniko-ekonomicheskogo razvitiya. M.: VlaDar, 2013
5. Gompers P., Lerner J. The Venture Capital Cycle. Massachusetts Institute of Technology. 2014. – P. 555.
6. <https://stat.uz>
7. <https://www.samstat.uz>
8. <https://lex.uz>

KICHIK SANOAT ZONALARI HUDUDLARNI RIVOJLANTIRUVCHI IQTISODIY TIZIM SIFATIDA (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)

Sakiyeva Ozoda Batirovna
TerDU., katta o'qituvchi

Rivojlangan davlatlardagi singari mamlakatimiz va uning hududlarini rivojlantirishning hozirgi bosqichidagi davlat siyosatining ustuvor vazifasi mahalliy ishlab chiqaruvchilarning ichki va tashqi bozordagi mavqeini tiklash va mustahkamlash, ishlab chiqarishni jadal rivojlantirish va ko'lamini oshirish hamda uning samaradorligini oshirishdan iborat. Bu vazifani hal qilish uchun turli integrallashgan iqtisodiy tizimlari industrial parklar, sanoat zonalari, iqtisodiy zonalar, shu jumladan kichik sanoat zonalari tashkil qilindi.

Kichik sanoat zonalari – bu mahalliy tadbirkorlik sub'ektlari joylashgan, ma'lum yer maydoni yoki ishlab chiqarish maydonini o'z ichiga oluvchi xudud bo'lib, ular joylashgan xududlarni rivojlantirishga katta imkoniyatlar yaratadi. Asosan, sanoat ishlab chiqarishni jadallashtiradi, yangi investitsiya va yangi texnologiyalarni jalb qilishga, tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishiga keng imkoniyatlar ochib beradi, hududda foydalanilmayotgan bo'sh yer maydonlardan samarali foydalanish hamda real iqtisodiy sektorni rivojlantirishga, muhimi aholi uchun ish o'rinlarini yaratish, raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga olib keladi. 2014 yil 31 dekabrda qabul qilingan nizomda “kichik sanoat zonasi” (KSZ) ga quyidagicha ta'rif berilgandi: zarar ko'rib ishlayotgan, iqtisodiy nochor va past rentabelli tashkilotlarning foydalanilmayotgan, muhandislik kommunikatsiyalari o'tkazilgan va zarur infratuzilmaga ega alohida hudud (1- rasm). Bu ta'rifda KSZ ning faqat foydalanilmayotgan yoki zarar ko'rib ishlayotga korxonalar yer maydonlarida joylashganligi e'tiborga olingan, unng qonuniy maqomi e'tiborga olinmagan.

Kichik sanoat zonalari (industrial park, sanoatparki)ga ta'riflar va tavsiflar

Manba

Kichik sanoat zonasi – muayyan er uchastkasini o'z ichiga oluvchi hudud, alohida hollarda esa – muhandislik-texnika kommunikatsiyalari bilan ta'minlangan ishlab chiqarish maydonlari.

https://www.norma.uz/qon_unchilikda_yangi/

kichik sanoat zonasi (keyingi o'rinlarda KSZ deb ataladi) — ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirish uchun mo'ljallangan, aholi punkti hududining yoki aholi punktlariaro hududning qonunchilik hujjatlari bilan muayyan maqom berilgan hamda hududi doirasida xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmaga ega bo'lgan ishlab chiqarish maydonlari joylashadigan va chegaralari aniq belgilangan qismi;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Kichik sanoat zonalari to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida» qarori, 09.03.2020 yildagi 134-son

kichik sanoat zona – sanoat sohasidagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlarini tanlov asosida joylashtirishga mo'ljallangan va samarali rivojlanishini ta'minlovchi, davlat imtiëzi va kafolatini olish imkoniyatini beruvchi, past rentabelli va iqtisodiy nochor korxonalarining foydalanilmaëtgan davlat mulki hisoblangan bo'sh er maydonlari va ortiqcha ishlab chiqarish maydonini o'z ichiga oluvchi muhandislik-texnik, transport kommunikatsiyalari o'tkazilgan va zarur infratuzilmaga ega hudud.

Salimov B.T., Salimov B.B. “Kichik sanoat zonalari barpo etish va rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish”. – T.: Iqtisodiyot, 2020. – 135 b.

"Industrial (sanoat) parki" - sanoat ishlab chiqarishi yoki sanoat ishlab chiqarishi va Rossiya Federatsiyasi qonunchiligiga muvofiq yaratilgan tijorat yoki notijorat tashkilotlari tomonidan boshqariladigan boshqaruv kompaniyasini modernizatsiya qilish uchun mo'ljallangan sanoat infratuzilmasi ob'ektlari majmuidir

Федеральный Закон от 31.12.2014 №488 «О промышленной политике в Российской Федерации»

"sanoat parki" tushunchasi mintaqaviy iqtisodiyot hududiy ajratilgan, ishlab chiqarish kompleks shaklidagi yagona rivojlanish konsepsiyasi, infratuzilmasi, ishlab chiqarishning samarali rivojlanishini ta'minlaydigan, tegishli xizmatlar ko'rsatuvchi boshqarish kompaniyasi bilan birlashtirilgan hamda hududida davlat imtiyozlari va kafolatlarini olish imkoniyati mavjud bo'lgan. hududiy tuzilmasining elementi hisoblanadi

Смолянинова Т. Ю. Индустриальные парки в региональной экономике: механизм создания, перспективы развития // Воронеж, 2015;

Industrial park - "egasi tomonidan ijaraga olingan, professional boshqaruv kompaniyasi tomonidan boshqariladigan va yagona kontsepsiya bo'yicha rivojlanayotgan ishlab chiqarish ob'ekti. Sanoat parki nafaqat har bir ijarachi mustaqil ravishda ishlaydigan binolar to'plami, balki haqiqiy kontseptual ob'ektdir. Sanoat parki kontsepsiyasi ijarachilarning ma'lum bir maqsadli guruhlar uchun ishlab chiqarish maydonlari va binolarning hajmi va formatini tanlash, shuningdek, alohida qismlarni yoki umuman ob'ektni har qanday sanoat uchun ixtisoslashtirishdir.

Грибанов В. П. Промышленников посылают в парк // Коммерсант. 2013. № 100.

Industrial park transport vositalari va boshqa yordamchi infratuzilma bilan integratsiyalashgan holda sanoat faoliyatini rivojlantirishga mo'ljallangan er uchastkasidan iborat.

Susan M. Walcott, in International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition), 2020

1-rasm. Kichik sanoat zonalari (sanoat parki, industrial park) ga ta'riflar va tavsiflar

2020 yil 9 martdagi kichik sanoat zonalari haqidagi nizomda kichik sanoat zonalari quyidagicha ta'rif berilgan: (keyingi o'rinlarda KSZ deb ataladi) — ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirish uchun mo'ljallangan, aholi punkti hududining yoki aholi punktlararo hududning qonun hujjatlari bilan muayyan maqom berilgan hamda hududi doirasida xizmat ko'rsatuvchi infratuzilmaga ega bo'lgan ishlab chiqarish maydonlari joylashadigan va chegaralari aniq belgilangan qismi". Bu ta'rifda esa qonuniy hujjatga egaligi hamda aniq chegaralari belgilangan hudud ekanligi tasdiqlangan. Iqtisodchi olimlardan B. T. Salimov va B.B. Salimovlar o'z ilmiy ishlarida kichik sanoat zonalari barpo etish va rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish bilan shug'ullanishgan va KSZga quyidagi mualliflik ta'rifini beradi:

"Kichik sanoat zona – sanoat sohasidagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlarini tanlov asosida joylashtirishga mo'ljallangan va samarali rivojlanishini ta'minlovchi, davlat imtiyozi va kafolatini olish imkoniyatini beruvchi, past rentabelli va iqtisodiy nochor korxonalarining foydalanilmayotgan davlat mulki hisoblangan bo'sh yer maydonlari va ortiqcha ishlab chiqarish maydonini o'z ichiga oluvchi muhandislik-texnik, transport kommunikatsiyalari o'tkazilgan va zarur infratuzilmaga ega hudud". Muallif yuqoridagi ta'riflardan kelib chiqib, KSZ tadbirkor subyektlarining tanlov asosida joylashtirilishini aytib o'tgan.

Xorijda, xususan Rossiyada KSZ lar industrial parklar shaklida tashkil qilingan. 2014 yilda Rossiya Federatsiyasi tomonidan qabul qilingan sanoat siyosati haqidagi qonunda industrial parklar, qonuniy maqomga ega sanoat infratuzilmasi obyektlari majmui sifatida ta'rif beriladi.

Iqtisodchi olim molyaninova esa industrial parklarni maxsus ajratilgan hududga, zarur infratuzilmaga, yagona rivojlanish konsepsiyasiga ega hamda davlat imtiyozlarini olishi mumkin bo'lgan hududiy tuzilma elementi sifatida ta'rif beradi.

Gribanov fikriga ko'ra industrial parklarni turli sanoat turini joylashtirish va ixtisoslashtirish mumkin.

Amerikalik olim Susan M. Walcott esa oddiygina qilib, industrial parklar transport vositalari va boshqa yordamchi infratuzilma bilan integratsiyalashgan holda sanoat faoliyatini rivojlantirishga mo'ljallangan er uchastkasi ekanligini ta'kidlaydi.

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda 520 tadan ortiq bo'lib, shularda 36 tasi Surxondaryo viloyatida tashkil qilingan. Surxondaryo viloyatida kichik sanoat zonalari sonli va sifat ko'rsatkichlariga qarab quyidagicha tasniflanadi:

➤ tashkiliy ko'rsatkichlaridan biri bo'lgan ishlab chiqarishning ixtisoslashuviga ko'ra ixtisoslashgan va umumiy KSZ larga bo'linadi. Surxondaryo viloyatida kichik sanoat zonalari jami 36 ta bo'lib, shulardan 4 tasi ixtisoslashgan, ular Uzun tumanidagi "Istiqlol"2 mebelsozlikka, Sherobod tumanidagi "Qorabog", Boysun tumanidagi "Inkobod", Sariosiyo tumanidagi "Anorzor" kichik sanoat zonalari esa qurilish materiallari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan. Qolgan 32 tasi umumiy ixtisoslashuvga ega;

➤ ishchi o'rinlar soniga ko'ra kam, o'rta, ko'p ishchi o'ringa ega KSZ larga tasnifladi. Kam ishchi o'rinlariga ega KSZ lar 10 ta (Denov tumanidagi "Lolazor", "Yangiobod", Jarqo'rg'on tumanidagi "Yangiobod yangi", Termiz tumanidagi "Bunyodkor", "Nurafshon", Qumqo'rg'on tumanidagi "Azlarsoy 1", "Yangiobod", Bandixon tumanidagi "Bektepa 1", Qiziriq tumanidagi "Rabatak", "Zarbdor" KSZ), o'rta ishchi o'rinlarga ega KSZ lar 9 ta (Angor tumanidagi "Yangiturmush", Jarqo'rg'on tumanidagi "Yangiobod", Muzrabot tumanidagi "Shaffof", Sariosiyo tumanidagi "Afrosiyob", Qumqo'rg'on tumanidagi "Azlarsoy 2", Qumqo'rg'on tumanidagi "Bog'aro", ko'p ishchi o'rinlarga ega KSZ lar 7 ta, ishga tushmagan 10 ta KSZ da hali ishchi o'rinlar mavjud emas;

➤ tayyorlik darajasiga ko'ra faoliyat ko'rsatayotgan va faoliyat ko'rsatmayotgan KSZ larga bo'linadi. 36 ta KSZ ning 10 tasi, ya'ni "Qo'shtepa" "Yangidiyor" "Bo'ston" "Istiqlol"1, "Istiqlol"2 "Bektepa 2" "Inkobod" "Kunchiqish" "Taroqli" Qorabog" kichik sanoat zonalari hali ishga tushmagan, qolgan 26 tasi faoliyat ko'rsatmoqda;

➤ loyihalar soniga ko'ra kam, o'rta, ko'p ishchi o'ringa ega KSZ larga tasnifladi. Ko'p loyihalar soniga ega KSZ lar 6 ta bo'lib, ular Angor tumanidagi Navro'z, Oqqarbuloq, Uzun tumanidagi Navro'z, Joyilma, Qoraariq, Mustaqillik nomli KSZ lardir. O'rtaloyihalarga ega KSZ lar 10 ta, kam loyihalarga ega KSZ lar ham 10 tadir. Qolgan 10 tasida esa hali loyihalr ishga tushgani yo'q;

➤ egallagan hudud hajmiga ko'ra katta, o'rta, kichik hajmga ega KSZ larga bo'linadi. Katta hudud hajmiga ega KSZ lar 8 ta bo'lib, ular Oqqarbuloq, Anorzor, Nurafshon, Uzun tumanidagi Navro'z, Istiqlol 1, Bektepa 1, Inkobod, Qorabog KSZ laridir, o'rtacha hududga ega KSZ lar 15 ta va kichik hududga ega KSZ lar 13 ta dir.

Keltirilgan KSZ larning tasnifi asosida, ya'ni ularning sifat va sonli ko'rsatkichlarini e'tiborga olib ularni tahlil qilish va monitoringini o'tkazish mumkin. Bu esa faoliyat ko'rsarayotgan KSZ larining holati va rivojlanish dinamikasini kuzatish, hududlarni rivojlantirish samaradorligini taxminiy baholash imkonini beruvchi KSZ larni rivojlantirish reytingini ham tuzish mumkin, shu bilan birga xorij investorlarini jalb qilishda joyni baholash va tanlashni osonlashtiradi.

Boshqaruv kompaniyasi uchun bu parkning reytingdagi o'rnini oshirish uchun ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini rivojlantirish va yaxshilash uchun rag'bat yaratadi. Taklif etilayotgan KSZ larni reytingi bo'yicha tartiblash usuli "shaffoflik" tamoyilga amal qilishi kerak, ya'ni algoritm va ko'rsatkichlar ro'yxati ochiq, mutaxassislarga uning aniqligini oshirish uchun qo'shimcha ko'rsatkichlarni kiritish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Kichik sanoat zonalari to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida» qarori, 09.03.2020 yildagi 134-son

2. Salimov B.T., Salimov B.B. "Kichik sanoat zonalarni barpo etish va rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish". – T.: Iqtisodiyot, 2020. – 135 b

3. Смольянинова Т. Ю. *Индустриальные парки в региональной экономике: механизм создания, перспективы развития* // Воронеж
4. Грибанов В. П. *Промышленников посылают в парк* // *Коммерсант*. 2013. № 100.
5. Susan M. Walcott, in *International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)*, 2020

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE ACTIVITIES OF TAX AUTHORITIES IN FOREIGN COUNTRIES

Abdulov Damir Rustamovich

*Senior Lecturer, Department of State management,
Tashkent State University of Law*

In the institutional architecture of the tax administration system of any country, an important place belongs to the structure and hierarchy of tax authorities. When forming the institutional structure of tax authorities in various states, in our opinion, the following circumstances should be taken into account: the presence of a stable functioning legal system, the level of economic development and existing national traditions.

The process of studying advanced foreign experience poses a task in two ways: identifying systemic problems in the activities of tax authorities and selecting the appropriate advanced foreign experience in ways to solve these problems. Such problems in the taxation practice of our country include the system of management and control over the field of taxation as a whole. Within the framework of this problem, it would be justified to turn to the experience of tax administration in successful developed countries, such as: Sweden, Denmark, Norway, Germany, France, South Korea, Russia and Japan[5].

To give a few examples, Sweden is one of the most taxing countries in the world. Tax revenues account for about 45% of GDP, most of which go to the state budget. In this analysis, we look at the performance of tax authorities in Sweden.

The Swedish tax system is based on the principle of self-assessment, in which taxpayers assess their own income and pay taxes according to this assessment. However, the IRS reviews these estimates and conducts audits to ensure compliance with tax laws and regulations. According to the Swedish Tax Administration's 2020 report, total tax revenue was SEK 1,728 billion (about US\$200 billion). Of this, SEK 1,016 billion (about US\$120 billion) was collected through the tax office. The remaining tax revenue was collected through other government agencies.

The Danish tax system consists of several types of taxes, including personal income tax, corporate income tax, VAT, property tax and others. In 2019, tax revenue in Denmark was 46.8% of GDP, one of the highest in the world. Despite the high level of tax revenue, the Danish tax authorities successfully cope with the task of collecting taxes. In 2019, Denmark's tax collection rate was 91.2%, one of the highest in the world.